Stručni rad

USMENA POVIJEST U NASTAVI POVIJESTI – SJEĆANJE NA DOMOVINSKI RAT U SPLITU ZA BUDUĆU SIGURNOST

Ante Lalić

Graditeljsko-geodetska tehnička škola Split

Sažetak

Upotreba metode usmene povijesti u srednjim školama može biti veoma korisna za učenike, a kao takva treba biti dobro isplanirana i pripremljena te imati jasnu svrhu i cilj. Zadatci za učenike trebaju biti prilagođeni njihovoj dobi (tako srednjoškolci trebaju biti involvirani u složenije projekte i zadatke). Metoda usmene povijesti može se upotrebljavati tako da se prilikom istraživanja neke povijesne teme mogu analizirati već postojeći usmeni izvori i pronalaskom novih usmenih izvora (pomoću učeničkih intervjua sa odabranim sugovornicima). Učenici bi trebali usvajati i prezentirati nove spoznaje na aktivan način. U ovome stručnom radu upotreba metode usmene povijesti bit će povezana sa sjećanjem na Domovinski rat u Splitu za buduću sigurnost, a osnovni je cilj potaknuti nastavnike na korištenje ove metode usmene povijesti u nastavnome procesu. Cilj teme Domovinskoga rata u Splitu za buduću sigurnost je bio, prije svega, djeci predočiti kako su nastavnici za vrijeme Domovinskoga rata trebali jako poticati djecu na sigurno ozračje i toleranciju u razredu. Moguće je ovakvim pristupom unaprijediti odnose među učenicima u razredu te učenici u školi mogu napredovati u razvijanju komunikacijskih, istraživačkih i socijalnih vještina na primjeren način.

Ključne riječi: usmena povijest, intervju, Domovinski rat u Splitu, sigurno učenje

1. Uvod

Usmenu povijest moguće je promatrati snimanjem ili evidentiranjem te raščlambom usmenih iskaza o prošlosti koji su usredotočeni na kolektivno znanje o prošlosti koje se prenosi s prijašnjih generacija ili na usmenu tradiciju. Ovakva se povijest može odnositi i na osobna prisjećanja pojedinaca o određenim događajima ili proživljenim iskustvima u konkretnim razdobljima njihove prošlosti kao i na pričanje o događajima tijekom života pojedinaca koji su snažno utjecali na njihov život i dali mu smisao, tj. usmenom biografijom. Usmena se povijest odnosi i na usmene izjave očevidaca koji su evidentirani tijekom i neposredno nakon nekoga događaja [10]. Tako evidentirane usmene predaje prihvaćene su kao bitno vrelo za povijesnu obnovu događaja, pokreta i postupaka, vrelo putem kojega se saznaju njihovi skroviti, nigdje evidentirani čimbenici, i na taj način dopunjuju saznanja pribavljena iz drugih vrela [3]. ,,Pojam usmene povijesti (oral history i sinonimi life history, self report, personal narrative, life story, oral biography, memoir, testament) obuhvaća pripremljeno i osmišljeno ispitivanje pojedinih ljudi o nekome događaju, situaciji ili vremenu u kojima su oni aktivno sudjelovali ili im svjedočili te snimanje ili pisanje izgovorenih sjećanja na audio- ili videovrpcu.“ [3, str. 220]. Provođenje ove metode usmene povijesti uspomenama na Domovinski rat u Splitu za buduću sigurnost važna je za učenike i nastavnike kako bi se potakao dublji razvoj komunikacijskih, socijalnih i istraživačkih vještina. Također, na ovaj je način moguće usavršavati vještine empatije kod pripadnika različitih generacija, perspektiva, podrijetla i iskustava, a može se ocjenjivati argumente do kojih su došli te stvoriti priču i donijeti zaključke o tome što se dogodilo i zašto se nešto dogodilo na određeni način, a vezano za Domovinski rat u Splitu. Ova se tema jako dobro uklapa u odgojno-obrazovnu praksu jer učenici mogu doći do primjerenih i pouzdanih zapisa usmenih iskaza i njihove upotrebe u prikazivanju onoga što se tada dogodilo. Ovakvom se nastavom mogu znatno unaprijediti međuljudski odnosi, što omogućuje i izniman napredak djece školskoga uzrasta.

2. Zašto poučavati o usmenoj povijesti?

Učenici svladavanjem metode usmene povijesti mogu dobiti informacije o ljudima i skupinama ljudi koje udžbenici obično zanemaruju i upoznati se s perspektivama i iskustvima običnih ljudi; mogu provjeriti dokaze koje nude drugi izvori (posebice ako drugi izvori uključuju i masovne medije) te moraju primijeniti ista načela i analitičke vještine kao i za drugu vrstu izvora (usporediti s drugim izvorima, uočiti i prepoznati ako je nešto iskrivljeno i pristrano te usvojiti metodu kako postupiti s nepotpunim prikazima). Također, može se identificirati i s različitim ljudskim iskustvima i sjećanjima, stajalištima i osjećajima, sa strahovima i željama prisutnima u svakoj pripovjednoj interpretaciji vlastite prošlosti [9]. Usmena naracija može približiti učenicima povijest, a pomoću takvih svjedočanstava i uspomena znatno je jednostavnije obrađivati prošle događaje [7]. Slušanjem i razumijevanjem teških svjedočanstava sprječava se ravnodušje i nastanak vlastitih „katanaca zaborava“[9]. Nadalje, neke su od prednosti usmene povijesti to što se njome prenosi osobni doživljaj i osjećaje, što se mogu dobiti informacije o temi ili razdoblju koje nedostaju u pisanim ili drugim izvorima te što uključuje iskrenost i neposrednost kojih nema u ostalim izvorima, a i to što se mogu

proučavati sadržajno različite zanimljive priče [6]. Bitnija su ograničenja metode usmene povijesti sljedeća: zbog ograničenja ljudskoga pamćenja osobna sjećanja mogu biti neprecizna, svaka izjava predstavlja osobno iskustvo pripovjedača, koji može dodati ili izostaviti nešto važno iz priče, kao što i izjava pripovjedača može biti protkana njegovim stereotipima ili predrasudama [6]. Međutim, ovakva metoda usmene povijesti svakako doprinosi aktivnosti učenika [5], ali i učeničkome zanimanju za povijest te probuđuje motivaciju za istraživanje [8].

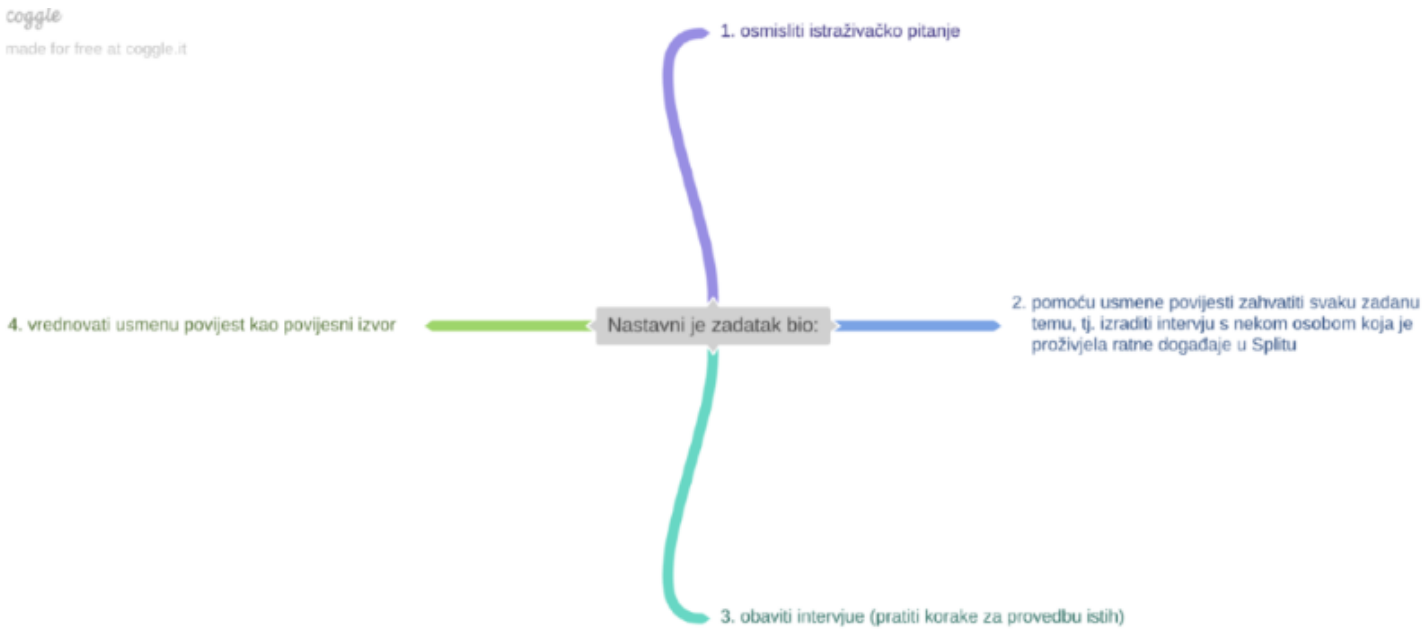
2.1. Opis primjera iz prakse: Sjećanje na Domovinski rat u Splitu za buduću sigurnost

Cilj je nastavnih aktivnosti nastave Povijesti korištenjem metode usmene povijesti tijekom triju tjedana u Graditeljsko-geodetskoj tehničkoj školi Split bio istražiti rat u Splitu metodom različitih intervjua (sigurnost prognanika i pomoć prognanicima, zaštita i sigurnost djece u školama, sada odraslih ljudi itd.) Zadane su teme bile Svakodnevni život u Splitu tijekom Domovinskoga rata i Kronologija Domovinskoga rata. Zadano je da učenik postavi pitanja prema osobnome izboru ili ciljana pitanja koja se odnose na određene događaje ili situacije o kojima će se pitati ispitanika [7].

Slika 1

Mentalna mapa nastavnog zadatka

Vlastita izrada u Coggleu

Tijekom prikazanoga tipa rada učenici uče kritički misliti i procjenjivati izvore (pisane, materijalne, audiovizualne i usmene), no dosta se informacija prenosi usmeno [7].

Zadani su ishodi koje su učenici trebali ostvariti, a to su: učenik opisuje kako se promijenila svakodnevica za vrijeme Domovinskoga rata u Splitu, učenik objašnjava kako su tadašnje prilike u Splitu utjecale na različite grupe ljudi (budući da su se djeca tada često obrazovala u hotelima, važno je naglasak staviti na stvaranje sigurnoga ozračja djece u školstvu tijekom Domovinskoga rata) te opisuje sigurnost prognanika, zaštitu i sigurnost djece u školama, učenik kronološki prikazuje ratna zbivanja u Splitu i učenik prepoznaje važnost kulture mira i sigurnosti djece tijekom Domovinskoga rata. Dakle, važno je da učenik ističe i ideju tolerancije i uvažavanja različitosti među djecom te da zauzima kritički stav prema povijesnim osobama i događajima. Svi predviđeni ishodi učenja su na kraju bili ostvareni.

Zamišljeno je da se tema Domovinskoga rata u Splitu za buduću sigurnost predstaviti u okviru teme o prevenciji u okruženju jer je cilj djeci predočiti kako su nastavnici tijekom Domovinskoga rata trebali neprestano poticati djecu na sigurno razredno ozračje i toleranciju. Naime, Split je za vrijeme Domovinskoga rata bio jako nesiguran (čak su dolazili i lažni ultimatumi, primjerice onaj generala Kadijevića putem Hrvatskoga radija - Studija Zagreb, kada je predstavnik promatračke misije Europske zajednice Koestal rekao da se deblokiraju sve vojarne u Splitu inače će grad Split napasti svim raspoloživim sredstvima) [4]. Teško je razumjeti kako su neprijatelji Srbi, koji su živjeli u Splitu do početka Domovinskoga rata, mogli bombardirati grad u kojemu su se školovali, veselili, ljubili, osnovali obitelj te kako je moguće bilo živjeti s njima u okruženju i ne poznavati ih [11]. Tada su sigurna splitska javna skloništa bila u zgradi *Croatie* na Klaićevoj poljani te u podrumu Biskupske palače, a navodno je najsigurnije bilo u podrumima Dioklecijanove palače u koje se ulazilo iz nekadašnjega Careva rova. Osim toga, neprobojna je bila kripta sv. Lucije (ispod katedrale), a poslije završetka uzbune život se nastavljao [1]. U Domovinskome ratu (posebice na samome početku sukoba) među mladim braniteljima postojala je visoka doza straha, i to ne samo od granatiranja neprijatelja već i zbog boravka na otvorenome u noći, nepoznatoga terena, neredovite prehrane i neredovitih kontakata s najbližima te niza drugih opravdanih razloga [11]. Učenici su, obrađujući teme o Domovinskome ratu u Splitu, pokazali visoku motiviranost i angažiranost. Tako je napravljena i usporedba s primjerom prilagodbe prognane i izbjegle djece u Zagrebu tijekom Domovinskog rata. Naime, prognanička su se djeca družila više od izbjegličke, ali i sukobljavala se s drugom izbjeglom djecom, a i zagrebačkim vršnjacima. Takvi sukobi i manjak druženja s vršnjacima mogu se objasniti: manjkom vremena, neintegriranošću u školski sustav, zbog čega raste mogućnost sukoba i izostaje prijateljsko druženje, te stresom koji je doveo do osamljenosti izbjegle djece tek pristigle iz ratom zahvaćenih područja [2].

3. Zaključak

Usmena je povijest metoda pomoću koje učenik-istraživač u razredu, tijekom nastavnoga procesa, intervjuira žive sudionike iz razdoblja Domovinskoga rata u Splitu. Prikuplja se znanje o konkretnim događajima iz prošlosti koje nije sačuvano u pisanim izvorima. Metoda usmene povijesti, kako je već spomenuto u radu, uključuje intervjuiranje, snimanje i zapisivanje iskaza očevidaca o povijesnim događajima i detaljima, što otvara posebnu perspektivu o konkretnim događajima. Naime, zajedničko i individualno sjećanje dio je prikupljene usmene povijesti koja otkriva kako su pojedinačne vrijednosti i postupci oblikovali prošlost i kako prošlost formira današnje vrijednosti i postupke. To je neprocjenjiv čimbenik za razumijevanje pojedinačnih iskustava ili iskustava grupe u okviru odabranoga povijesnog vremena. Eventualnim nedostatcima ovakve metode usmene povijesti mogu se smatrati pojedine izjave koje predstavljaju osobno iskustvo pripovjedača, a koji pak može nešto dodati ili nešto važno iz priče izostaviti. Svakako, najvrjedniji je dio ovoga nastavnog zadatka to što je ova tema izuzetno aktualna, povijesna, a dovoljno bliska da se može jako dobro uklopiti u odgojno-obrazovnu praksu jer su učenici uspjeli doći do kvalitetnih zapisa usmenih iskaza i njihove upotrebe u prikazivanju povijesne stvarnosti tijekom Domovinskoga rata u Splitu. Ovakvom je nastavom doista moguće unaprijediti međuljudske odnose, učenici u školi mogu bolje napredovati, ali i razvijati svoje socijalne, istraživačke i komunikacijske vještine na prikladan način.

4. Popis literature

[1.] Baras, F. (1996). *Ratni dani pod Marjanom: dnevnik i podlisci.* Split: Matica hrvatska.

[2.] Brčić, C., & Dumančić, T. (1992). Smještaj i prilagodba izbjegle i prognane djece u Zagrebu. *Migracijske i etničke teme, 8 (3-4)*, 231-249. https://hrcak.srce.hr/127279

[3.] Cupek Hamill, M. (2002). Arhivistika i usmena povijest. *Arhivski vjesnik, (45)*, 219-226. https://hrcak.srce.hr/9105

[4.] Čelan, J. (2001). *Oteto zaboravu – Domovinski rat na hrvatskome jugu.* Pleter.

[5.] Dijanić, D. (2016). Projekt usmene povijesti, Žene i holokaust. *Povijest u nastavi, 14(1)*, 31-50. https://hrcak.srce.hr/177097

[6.] Glučina, M. (2021). *Metoda usmene povijesti.* Profil Klett.

[7.] Grbec Švajncer, M. (2020). Uporaba usmene povijesti u nastavi za devete razrede. *Varaždinski učitelj, 3(4)*, 266-276. https://hrcak.srce.hr/242198

[8.] Kyriacou, C. (1998). *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: EDUCA.

[9.] Matejašev, S. (2018). Budućnost sjećanja: povratak usmene povijesti. *Pro tempore, (13),* 158-169. https://hrcak.srce.hr/220119

[10.] Stradling, R. (2003). *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa.

[11.] Šimac, P. (2001). *Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991.* Split: „Franjo Kluz“ d.d.

[12.] Trškan, D. (ur.), (2016). Oral history education: dialogue with the past, Ljubljana, Slovenian National Commission for UNESCO.